

جامعه‌شناسی فراسوی جامعه‌ها

جابجایی‌ها در قرن بیست و یکم

نویسنده: جان اری

www.ketab.ir

مترجم:

دکتر جواد افشارکهن

دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه بوعلی سینا همدان

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک

وضعیت فهرست نویسی
یادداشت

عنوان دیگر

موضوع

موضوع

شناسه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی
اطلاعات رکورد کتابشناسی

اری، جان، ۱۹۴۶ - م. Urry, John

جامعه شناسی فراسوی جامعه ها: جایجایی ها در قرن بیست و یکم /
نویسنده جان اری؛ مترجم جواد افشارکهن.

تهران: نشر پبله، ۱۴۰۰.

۴۸۸ ص.

978-622-97488-4-8

فیبا

عنوان اصلی: Sociology beyond societies: mobilities for the twenty-first century, 2000.

جایجایی ها در قرن بیست و یکم.

جامعه شناسی -- فلسفه

Sociology -- Philosophy

افشارکهن، جواد، ۱۳۵۳ -، مترجم

HM585

۳۰۱/۰۱

۸۴۴۰۱۱۳

فیبا

جامعه شناسی فراسوی جامعه ها

نویسنده: جان اری

مترجم: جواد افشارکهن

ناشر: پبله

نوبت و سال نشر: اول ۱۴۰۰

ناظر چاپ: مهدی سبحانی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: نقش آور

صفحه آرا: قاسمی (رها)

تیراژ: ۳۳۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۷۴۸۸-۴-۸

آدرس دفتر نشر: مقابل دانشگاه تهران خیابان لبافی نژاد، شماره ۲۱۶ طبقه ۱

تلفن: ۸۷۱۰۸۷۱-۶۶۹۵۰-۶۶۴۸۱۶۴۱-۶۶۴۴۶۲۲۹۱-۳۸۷۶۲۵۹-۹۱۲

مرکز پخش: خیابان انقلاب، خ ۱۲ فروردین، خ ژاندارمری غربی، پلاک ۹۵، پخش کتاب آثار

تلفن دفتر پخش: ۲۳۳۰۶۶۴۶-۶۶۴۶۲۲۹۱-۶۶۴۴۶۲۲۹۱-۲۱۰

هرگونه نقل، استفاده و اجرای تمام یا بخشی از این کتاب منوط به اجازه ی کتبی ناشر است.

فهرست

۹.....	مقدمه مترجم
۱۵.....	مقدمه ناشر اصلی کتاب
۱۷.....	فصل اول: جامعه‌ها
۱۷.....	مقدمه
۲۶.....	چیزی به نام جامعه وجود ندارد
۴۱.....	جهانی شدن نا انسانی
۵۲.....	قواعد جدیدتر برای روش جامعه‌شناختی
۵۷.....	فصل دوم: استعاره‌ها
۵۷.....	مقدمه
۶۸.....	استعاره‌های مربوط به تحرک
۸۰.....	استعاره‌های مربوط به امر جهانی
۱۰۶.....	جهان‌ها و قلمروها
۱۱۲.....	نتیجه‌گیری

۱۱۵.....	فصل سوم: جابجایی‌ها
۱۱۵.....	مقدمه
۱۱۷.....	سفرمادی
۱۴۷.....	جابجایی‌های مقولات
۱۵۲.....	جابجایی‌های تخیلی
۱۵۹.....	سفرمجازی
۱۷۳.....	نتیجه‌گیری
۱۷۵.....	فصل چهارم: حواس
۱۷۵.....	مقدمه
۱۸۱.....	رویت‌پذیری
۲۰۹.....	بویایی، شنوایی، لامسه
۲۲۸.....	نتیجه‌گیری
۲۳۱.....	فصل پنجم: زمان‌ها
۲۳۱.....	مقدمه
۲۳۷.....	زمان اجتماعی و زمان زیسته‌شده
۲۴۸.....	زمان ساعتی
۲۵۸.....	زمان‌های طبیعی و اجتماعی
۲۶۹.....	زمان لحظه‌ای
۲۸۳.....	نتیجه‌گیری
۲۸۵.....	فصل ششم: اقامتگاه‌ها
۲۸۵.....	اقامتگاه‌ها و اجتماعات
۲۹۷.....	وابستگی‌های محلی
۳۰۷.....	دسته یا باند

مقدمه مترجم

مفهوم جامعه به عنوان بنیان تعریف جامعه‌شناسی همچون بسیاری دیگر از مفاهیم این علم در معرض تفسیرها و بازتفسیرهای مداوم است. به روشنی می‌توان درک کرد که چگونه با ارائه و یا پذیرش تعاریف یا برداشت‌های متفاوت از جامعه، فهم و ادراک فرایندهای اجتماعی به همراه روش‌های پژوهش جامعه‌شناسی دچار تغییر می‌شود.

در این کتاب با اذعان به ضرورت تغییر در علم جامعه‌شناسی به موازات دگرگونی در امر اجتماعی و کیفیت پدیده‌های اجتماعی، برداشتی مبتنی بر تحرک و جابجایی از امر اجتماعی عرضه می‌گردد. بر این اساس معانی و اثرات برآمده از کنش‌های اجتماعی به شکلی یک سره متفاوت مورد شناسایی قرار می‌گیرند. به شکل ضمنی، چنین چرخشی در معنای جامعه به پرسش از نسبت جامعه و جامعه‌شناسی و مباحثی چون جامعه‌شناسی به عنوان علم، جامعه‌شناسی بومی، اصول تحول در جامعه‌شناسی نیز مرتبط می‌شود. عنوان اصلی کتاب کم و بیش در راستای ارائه چارچوبی کلی برای شناخت جوامع مدرن به طور کلی است.

خواننده توجه دارد که سابقه مباحث فلسفی - روش‌شناختی در قلمرو

دانش جامعه‌شناسی عمدتاً مرتبط با تلاش‌های جامعه‌شناسان اروپای قاره‌ای است و لذا کوشش‌های نویسندگان این کتاب خود دارای نوعی نوآوری در سنت جامعه‌شناسی انگلیسی-آمریکایی به حساب می‌آید. جان اری در آثار دیگر خود نیز گزینش رویکردهای بدیل و تجدید نظر در امور بدیهی پنداشته شده زندگی در جامعه مدرن را مدنظر قرار می‌دهد. نمونه‌ای از این موارد را می‌توان در اثری که با همکاری سایر پژوهشگران و با عنوان *Automobilities* منتشر شده است ملاحظه نمود.

این کتاب مبنای درک خود از واقعیت اجتماعی را بر مفهوم حرکت و تحرک قرار می‌دهد و به سوی بازتعریف امر اجتماعی در بستر مقوله جابجایی حرکت می‌کند. تاریخچه این چرخش با توجه به تغییرات در زندگی مادی انسان‌ها و افزایش نقش ماشین‌ها و خودروها که با سرعت و سهولت و دقت را در جابجایی و حرکت موجب شده‌اند مورد بازخوانی قرار می‌گیرد. گسترش دسترسی‌ها و راحتی سفر به بازاندیشی در مقولات طبیعی و نیز مقولات انسانی می‌انجامد و با خود دگرگونی‌هایی را در قلمرو ذهن و برداشت انسان‌ها از ارتباط و دیگری موجب می‌شود. پیش از آن البته رایج شدن قدم زدن و گشت زنی‌های مبتنی بر تفریح و سرگرمی در مناطق حاشیه‌ای و تفرجگاه‌های بیرون شهر در حوالی قرن هجدهم و به موازات رشد شهرنشینی مورد توجه قرار می‌گیرد. با گسترش کاربرد رایانه‌های در حیات اجتماعی و افزایش نقش آفرینی فضای مجازی، نوع دیگری از جابجایی مجال ظهور می‌یابد که برخلاف انواع گذشته مستلزم تحرک جسمانی یا مادی نیست. علاوه بر این، جابجایی در اینجا ویژگی نه تنها انسان‌ها بلکه مقولات به حساب آورده می‌شود و حرکت اشیاء، تصاویر و... نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. حاصل این وضعیت ایجاد روابط متحرک و هویت‌های سیال و در حال حرکت است. مبنا قرار دادن حرکت برای مطالعه جامعه بازتاب سیلان و تحول دائمی

زندگی در همه ابعاد آن در عصر جدید است. درک مختصر مدعیات اصلی کتاب در این زمینه از طریق مطالعه مقدمه نویسنده کتاب میسر است و البته خواننده غیر علاقمند به جزئیات را از مطالعه بخش‌های مفصل کتاب تاحدی بی‌نیاز می‌سازد.

می‌توان گفت: کتاب حاضر به مرور بر دیدگاه‌های نسبتاً متاخر در حوزه فلسفه و سیاست می‌پردازد و از جمله رویکرد پست مدرنیستی (که جامعه انضباطی مدرن را توأم با رشد سازوکارهای کنترلی می‌داند و نمودهایی همچون پادگان، بیمارستان، مدرسه و... را برای درک نظارت روش‌مند و نهادینه و بنیانی در آن مدنظر قرار می‌دهد) را نقد کرده و شناخت جامعه را از خلال مفهوم تحرک (و نه کنترل از راه دور با اولویت یا بی‌حس بینایی) مورد تاکید قرار می‌دهد.

تمرکز بر مفهوم تحرک موجب می‌شود تلقی نویسنده از جامعه نیز تغییر نماید. بر این اساس برداشت پیش فرض گرفته شده‌ای که جامعه را معادلی برای واحدهای سرزمینی مبتنی بر مرزهای ملی و دولت - ملت می‌داند، جای خود را به برداشتی می‌دهد که نوعی سیالیت و حرکت را برای امر اجتماعی قائل است. از همین منظر، عنوان کتاب نیز اشاره‌ای به شکل یابی نوعی جامعه‌شناسی دارد که فراسوی جامعه در معنای محدود پیشین آن است.

گسترش روابط اجتماعی و سیالیت امر اجتماعی امروزه به روشنی در حرکت امور مختلف از جمله ویروس‌ها و بیماری‌ها قابل‌رویت است. به موازات آن روان بودن و ساری و جاری بودن احساساتی چون ترس و انزوا نیز قابل مشاهده‌اند.

نویسنده سپس به جایگاه حواس مختلف در زندگی می‌پردازد و درباره سلطه حس بینایی بر حواس دیگر سخن می‌گوید. با توضیح دادن

برداشت‌های مختلف از زمان و ریتم‌ها یا آهنگ‌های زمانی مختلف، جان‌آری تلاش می‌شود تا سیر حرکت از یک حس به حس دیگر در بسترهای زمانی و مکانی مختلف را مورد توجه قرار دهد. بدین ترتیب بار دیگر حرکت و تحرک یابی اشیاء و برداشت‌ها و مقولات و تصاویر، در کانون تحلیل جامعه‌شناسانه قرار داده می‌شود.

نویسنده همچنین به رابطه میان زمان و پیچیدگی درک آن در چارچوب برداشت‌های مختلف از آن می‌پردازد و با مرور اهمیت یافتن نوع خاصی از تلقی از زمان در دوران جدید، یعنی زمان مبتنی بر ساعت، فرایندها و فعالیت‌های اجتماعی و از جمله تحرک‌ها و جابجایی‌های افراد را در پرتو این زمان مورد توجه قرار می‌دهد. لذا همچون مطالب موضوعی مرتبط با حواس‌های مختلف در اینجا نیز بازخوانی سیر تاریخی تحول در جایگاه و مفهوم زمان با برجسته‌سازی نقش تحرک و جابجایی در اشکال مختلف آن برای تحلیل و فهم جامعه‌شناسی انجام می‌پذیرد. در این قسمت، نویسنده تحول در برداشت از زمان در فیزیک قرن بیستمی را مورد اشاره قرار می‌دهد و با توجه دادن به نظریه کوانتم می‌کوشد نقصان برداشت‌های موجود در حوزه علوم اجتماعی درباره زمان را نمایان سازد. همه این مطالب در راستای باز کردن فضای نوینی برای ارائه درک متفاوت و جدیدی از قلمرو مطالعه اجتماعی و رهاسازی مطالعه جامعه‌شناختی از محدوده تنگ برداشت‌های ایستای کلاسیک از واقعیت اجتماعی است. در این راستا به بازخوانی مفهوم مکان، اقامتگاه و سکنی‌گزینی و حضور نیز پرداخته می‌شود. هدف از این مرور، به چالش کشیدن مفهوم ایستا و تداوم یافته جامعه به مثابه یک واحد سرزمینی برخوردار از حاکمیت است که به عنوان ملت-دولت به آن اشاره می‌گردد. جابجایی در اینجا به معنایی از جامعه اجازه ظهور و بروز می‌دهد که با جابجایی واقعی انسان و مقولات، جابجایی تصویری یا خیالی از طریق

تلویزیون و سایر رسانه‌ها و سفر مجازی از طریق ارتباطات مجازی توام و قرین است و ترکیب شده‌گی‌ها یا دورگه شدن‌های فرهنگی و اجتماعی را موجب می‌گردد. مرزها ناپدید می‌شوند و امر اجتماعی امری ترکیبی و سیال، غیراصیل و ناپایدار تلقی می‌شود. از این منظر، می‌توان جان اری را همچون یک بنیانگذار برای جامعه‌شناسی مدرن معرفی نمود که می‌کوشد با آگاهی از استعاره‌ی بودن علم جامعه‌شناسی در صدد است به نحوی روش‌مند از یافته‌های سایر علوم در جهت ارائه یک جامعه‌شناسی پویا و بازاندیشی شده بهره‌گیرد و به نحو اساسی به تجدید نظر در مفهوم جامعه بپردازد. در بخش پایانی کتاب، نویسنده با تفکیک دولت‌های باغبان از دولت‌های شکاربان، به رابطه این چرخش با شرایط عصر پساجامعه‌ای و تحرک‌های فزاینده در آن می‌پردازد و ضرورت ایجاد تحول بنیادین در جامعه‌شناسی جریان اصلی را به طور روشن‌تری نشان می‌دهد. این تحول رهنمون به یک جامعه‌شناسی است که فراسوی مرزهای دولت‌ملت یا جامعه در معنای مرسوم آن می‌باشد. جامعه‌شناسی متحرک به شناسایی امر متحرک یا ترکیب‌های متحرک می‌پردازد و البته در این ترکیب‌ها صرفاً در جستجوی انسان‌هایی است بلکه هم‌زمان، ناانسان‌ها (اشیا، حیوانات و ...) را نیز لحاظ می‌کند.

ترجمه کتاب حاضر همراه با دشواری‌هایی فراتر از ترجمه یک کتاب معمولی بود و برای من این دست‌آورد مهم را داشت که نسبت به فقر زبان علمی در حوزه جامعه‌شناسی ایران آگاهی بیشتری بیابم. این نقصان در گام نخست رهنمون ما به ابداع معادل‌های مناسب و قابل گسترش در جامعه علمی جامعه‌شناسی ایران است. لذا باید بی‌درنگ به خاطر وجود کاستی‌های متعدد در کار ترجمه فعلی پژوهش بطلبیم. تعداد پانویس‌ها در هر صفحه نیز به عنوان راهکاری ضروری برای کمک به درک بهتر مطالب از سوی خواننده در پیش گرفته شده است. با این حال درک بهتر مطالب کتاب از

جمله مستلزم کنار نهادن برخی برداشت‌های رایج از مفاهیم آشنا و پرکاربرد در جامعه‌شناسی جریان اصلی است. برای مثال، این امر به شکل مشخص در بازتعریف مفهوم اقامتگاه و اقامت‌گزینی و ارائه برداشت‌های جدید از آن متناسب با مقوله حرکت ضروری است.^۱

در اینجا ذکر این نکته را شایسته می‌دانم که مطالعه مطالب این کتاب برای علاقمندان به حوزه‌هایی چون نظریه‌های جامعه‌شناسی، جهانی‌شدن و نظریه‌پردازی سیاسی ثمربخش خواهد بود. در پایان لازم است از کمک‌های بی‌دریغ همسر در فراهم ساختن شرایط مناسب برای ترجمه کتاب قدردانی نمایم.

www.ketab.ir

۱. مطالب بیان شده بین دو علامت [] از مترجم است.